

Odporovatelnost

Obecně platí, že pokud dlužník jako právnická osoba podnikající ve stavebnictví hradí své závazky z právních vztahů založených v rámci předmětu činnosti jen některým věřitelům proto, že jde o významné subdodavatele velkých staveb, jejichž dokončením má dlužník získat od investorů značné finanční prostředky a současně tito věřitelé podmiňují další pokračování prací na nedokončených stavbách právě úhradou svých pohledávek, lze uvažovat o sporných právních úkonech jako o úkonech učiněných za podmínek obvyklých v obchodním styku ve smyslu § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 Cdo 347/2017-861, ze dne 5.6.2019)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně JUDr. L.L., se sídlem v L.n.S., jako insolvenční správkyne dlužníka LECOM LEDEČ, a. s., proti žalovanému E L E K T R O - S E R V I S společnost s ručením omezeným, se sídlem v H.B., o určení neúčinnosti právních úkonů a o zaplacení částky 2 347 734,40 Kč, vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. 34 Cm 4/2010, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka LECOM LEDEČ, a. s., se sídlem v L.n.S., vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. KSHK 34 INS 337/2009, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. června 2016, č. j. 16 Cmo 6/2016-789, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. června 2016, č. j. 16 Cmo 6/2016-789, a rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 11. září 2015, č. j. 34 Cm 4/2010-745, ve znění usnesení ze dne 7. října 2015, č. j. 34 Cm 4/2010-755, se zrušují a věc se vrací Krajskému soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Rozsudkem ze dne 11. září 2015, č. j. 34 Cm 4/2010-745, ve znění usnesení ze dne 7. října 2015, č. j. 34 Cm 4/2010-755, Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „insolvenční soud“):

1/ Zamítl žalobu, kterou se žalobkyně (JUDr. L.L.) domáhala po žalovaném (E L E K T R O - S E R V I S společnosti s ručením omezeným) zaplacení částky 2 347 734,40 Kč do majetkové podstaty dlužníka (LECOM LEDEČ, a. s.), eventuálně určení, že právní úkony spočívající v zaplacení pohledávek žalovaného, vyplývajících z faktur žalovaného číslo 5008, 5108, 5708, 7608, 7408, 8208, 7908, dne 23. ledna 2009 a číslo 9208, 9308, 9708, 9808, 7708, 7508, 10308, 11108, 109, dne 26. ledna 2009, právní úkon dohody o narovnání ze dne 23. ledna 2009 uzavřené mezi žalovaným a dlužníkem a právní úkon spočívající v započtení pohledávky učiněném dlužníkem dne 21. ledna 2009 vůči žalovanému, jsou neúčinné vůči věřitelům, kteří v insolvenčním řízení vedeném u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. KSHK 34 INS 337/2009 uplatňují svá práva vůči dlužníku (bod I. výroku).

2/ Uložil žalobkyni zaplatit žalovanému do 3 dnů od právní moci rozhodnutí na náhradě nákladů řízení částku 398 596 Kč (bod II. výroku).

3/ Určil, že Česká republika nemá proti žalobkyni právo na náhradu nákladů řízení (bod III. výroku).

K odvolání žalobkyně Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 6. června 2016, č. j. 16 Cmo 6/2016-789:

1/ Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodě I. výroku a změnil jej v bodě II. výroku tak, že náhrada nákladů řízení činí 96 230 Kč a v bodě III. výroku tak, že žalobkyně je povinna zaplatit státu

do 3 dnů od právní moci rozhodnutí na náhradě nákladů řízení částku 3 906,50 Kč (první výrok).
2/ Uložil žalobkyni zaplatit žalovanému do 3 dnů od právní moci rozhodnutí na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 11 590 Kč (druhý výrok).

Odvolací soud vyšel zejména z toho, že:

1/ Žalovaný provedl pro dlužníka dohodnuté práce, jejichž cenu vyúčtoval těmito fakturami: číslo 5008 na částku 499 450 Kč, splatnou 19. července 2008, číslo 5108 na částku 20 944 Kč, splatnou 19. července 2008, číslo 5708 na částku 390 500 Kč, splatnou 24. srpna 2008, číslo 7608 na částku 14 518 Kč, splatnou 10. října 2008, číslo 7408 na částku 15 470 Kč, splatnou 10. října 2008, číslo 8208 na částku 19 040 Kč, splatnou 14. října 2008, číslo 7908 na částku 338 000 Kč, splatnou 30. října 2008, číslo 9208 na částku 757 500 Kč, splatnou 12. prosince 2008, číslo 9308 na částku 78 750 Kč, splatnou 20. prosince 2008, číslo 9708 na částku 19 500 Kč, splatnou 24. prosince 2008, číslo 9808 na částku 43 500 Kč, splatnou 27. prosince 2008, číslo 7708 na částku 269 000 Kč, splatnou 31. prosince 2008, číslo 7508 na částku 35 700 Kč, splatnou 31. prosince 2008, číslo 10308 na částku 139 500 Kč, splatnou 10. ledna 2009, číslo 11108 na částku 25 000 Kč, splatnou 29. ledna 2009 a číslo 109 na částku 148 750 Kč, splatnou 6. února 2009. Tyto faktury dlužník uhradil v období od 10. října 2008 do 26. ledna 2009.

2/ V srpnu 2008 a v prosinci 2008 uzavřeli dlužník a žalovaný dohody o uznání závazku. V nich byl sjednán splátkový kalendář s termíny plnění do 20. ledna 2009, 20. února 2009 a 20. března 2009, který však dlužník neplnil.

3/ Dne 21. ledna 2009 dlužník započtl své pohledávky ve výši 126 604,90 Kč proti pohledávce žalovaného z faktury číslo 5708 na částku 390 000 Kč. Započtení bylo žalovanému doručeno 23. ledna 2009.

4/ Dne 23. ledna 2009 byla mezi dlužníkem a žalovaným uzavřena dohoda o narovnání, v níž se strany zavázaly započíst vzájemné pohledávky a závazky a dlužník se zavázal doplatit rozdíl ve výši 2 227 129,50 Kč, který tvořily pouze jistiny vystavených faktur bez příslušenství. Tuto částku dlužník uhradil.

5/ Dne 27. ledna 2009 podal dlužník u insolvenčního soudu insolvenční návrh.

6/ Usnesením ze dne 16. února 2009, č. j. KSHK 34 INS 337/2009-A-9, insolvenční soud zjistil úpadek dlužníka, prohlásil konkurs na jeho majetek a insolvenční správčyní ustanovil žalobkyni.

7/ Dle zprávy o plnění dlužníka plnil dlužník od února do prosince 2008 jen vybraným dodavatelům, „konkrétně AZ Elektrovat částku 6 141 415 Kč, ABVET částku 4 705 339 Kč, panu B. částku 7 650 492 Kč, Eprona částku 5 392 729 Kč, žalovanému částku 1 421 459 Kč, Feronu částku 4 579 065 Kč a Siemens částku 2 784 600 Kč“.

8/ Podle seznamu přihlášených pohledávek měl dlužník řadu závazků se starším datem splatnosti, než byly pohledávky žalovaného. V insolvenčním řízení byl uspokojen pouze zajištěný věřitel Československá obchodní banka, a. s. Po zpeněžení veškerého majetku je v majetkové podstatě částka 3 000 000 Kč, která bude použita k uspokojení pohledávek za majetkovou podstatou a jim na roveň postavených. Nezajištěným věřitelům se nedostane ničeho.

9/ Pohledávka ANTARER-AZV s. r. o. za dlužníkem ve výši 7 146 380 Kč byla uhrazena 19. prosince 2008 a pohledávku PREST PŘEROV a. s. ve výši 958 644 Kč dlužník uhradil 7. dubna 2008.

Dále odvolací soud vyšel z listin založených ve spise Policie České republiky sp. zn. KRPJ-795-19-TČ-2009-06168 a z výpovědí J. H. a Z. M. (místopředsedů představenstva dlužníka), P. Š. (jednatele žalovaného), J. S. (vedoucího nákupu dlužníka), J. B., M. D. a J. Š.

Na tomto základě odvolací soud - cituje ustanovení § 235 odst. 1 a 2, § 239 odst. 1, 3 a 4 a § 241 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) - přisvědčil insolvenčnímu soudu, že v řízení nebyla prokázána neplatnost sporných právních úkonů pro nedostatek svobody vůle, kdy členové statutárního orgánu dlužníka měli jednat v důsledku bezprávné výhrůžky žalovaného. Jiný důvod neplatnosti, ke kterému by byl soud povinen přihlížet z

úřední povinnosti, se ze spisu nepodává. Osoby, které měly „údajně vyhrožovat“, se nepodařilo ztotožnit ani orgánům činným v trestním řízení a žalovaný prohlásil, že pohledávky za dlužníkem nepostoupil třetí osobě ani jejich vymáháním nikoho nepověřil. Dále odvolací soud souhlasil s insolvenčním soudem v tom, že dlužník učinil sporné právní úkony v době, kdy byl v úpadku, že žalobkyně podala žalobu v zákonných lhůtách a že jde o právní úkony, jež by mohly spadat pod skutkovou podstatu zvýhodňujících právních úkonů, která je definována v § 241 insolvenčního zákona. Insolvenční soud se tedy správně zabýval tím, zda je v dané věci dána některá z výjimek stanovená v § 241 odst. 5 insolvenčního zákona.

Odvolací soud se ztotožnil se závěrem insolvenčního soudu, že dlužníku se dostalo přiměřeného protiplnění (žalobkyně ani nerozporovala, že žalovaný dílo provedl nebo že sjednaná cena nebyla adekvátní). Z výpovědi J. S., členů představenstva dlužníka a jednatele žalovaného vyplynulo, že žalovaný podmiňoval další pokračování prací na zakázkách pro dlužníka rozpracovaných v Plzni a Rožňavě, ze kterých měl dlužník získat významná plnění od investorů, úhradou svých pohledávek. Členové představenstva dlužníka shodně vypověděli, že o řešení situace dlužníka podáním insolvenčního návrhu začali jednat až po provedení plateb žalovanému. Ukončování pracovních poměrů některých zaměstnanců dlužníka bez dalšího neznamená ukončení činnosti. Dlužníkův podnik by mohl být provozován jen s minimem zaměstnanců, a to prostřednictvím subdodávek třetích osob. Propouštění zaměstnanců mohlo být důsledkem úsporných opatření, která měla pomoci překonat úpadek dlužníka.

Podle odvolacího soudu byly sporné právní úkony učiněny za podmínek obvyklých v obchodním styku. Z dokazování provedeného k úhradám dalším dlužníkovým dodavatelům, z výpovědi účetní dlužníka a ze znaleckého posudku, který byl zpracován v trestním řízení, vyplynulo, že ve druhé polovině roku 2009 dlužník plnil vybraným dodavatelům (významným pro dokončení zakázek), kteří hrozili přerušением prací. Taková plnění byla předpokladem dalšího fungování podniku dlužníka a možného překlenutí jeho úpadku. K otázce, zda žalovaný mohl v rozhodném období poznat úpadek dlužníka, odvolací soud uvedl, že dlužník, aniž by byl prokazatelně v úpadku, plnil s prodlením řadu let nejen žalovanému, ale i dalším dodavatelům. Pouze z toho, že dlužník má další věřitele s pohledávkami po splatnosti, nemohl žalovaný usuzovat na úpadek dlužníka. Navíc dlužník žalovaného a další dodavatele pravidelně přesvědčoval, že závazkům dostojí, má dohodnuté další zakázky a přísliben úvěr. Ve stavebnictví je nadto pozdní úhrada faktur subdodavatelům častým nešvarem i v případě stabilních a finančně silných korporací.

Ve shodě s insolvenčním soudem dospěl odvolací soud k závěru, že sporné právní úkony jsou podřaditelné pod § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona. Nejde tedy o zvýhodňující právní úkony a žalovaný nemá ani povinnost vydat do majetkové podstaty dlužníka částku 2 347 734,40 Kč.

K námitce žalobkyně, že dlužník splnil svůj závazek ve smyslu § 241 odst. 3 písm. a/ insolvenčního zákona dříve, než se stal splatným dle dohody o uznání dluhu z 8. prosince 2008 (splatná byla jen první splátka), odvolací soud uvedl, že uzavřením dohody dne 23. ledna 2009 se stal splatným celý dluh a v řízení bylo prokázáno, že žalovaný při jednání téhož dne požadoval po dlužníku jeho okamžitou úhradu. Dodal, že u dohody stran dle § 516 odst. 1 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“), jde (na rozdíl od privativní novace podle § 570 obč. zák.) o změnu obsahu závazku za trvání existujícího právního vztahu, spočívající v zániku určitých dosavadních vzájemných práv a povinností a v jejich nahrazení nově sjednanými, dosavadní závazkový vztah nezaniká.

Proti rozsudku odvolacího soudu (podle obsahu dovolání proti potvrzujícímu výroku ve věci samé) podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny,

namítajíc, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požadujíc, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil.

Konkrétně dovolatelka tvrdí, že neexistuje relevantní judikatura, která by řešila aplikaci § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona.

Podle dovolatelky soud nesprávně aplikoval § 235 odst. 1 a § 241 insolvenčního zákona a § 37 obč. zák. Zdůrazňuje, že v řízení se domáhá zaplacení částky poukázané jeden den před podáním insolvenčního návrhu z důvodu, že tak učinili členové statutárního orgánu kvůli psychickému donucení a bezprávné výhrůžky vůči jejich osobám a členům jejich rodin. Skutkový závěr soudu o podmíněnosti provádění dalších prací žalovaným je v rozporu s datem úhrady pohledávek žalovaného. Úhrada byla provedena v době, kdy insolvenční návrh byl již připraven a provoz podniku ukončen. Dovolatelka uvádí, že právní otázku, kterou odvolací soud nesprávně posoudil, spatřuje v tom, „zda intenzita vymáhání pohledávky v době úpadku dlužníka byla natolik velká, že se jednalo o nesvobodné jednání ze strany členů představenstva dlužníka. Dále při jednáních bylo vyhrožováno jak členům představenstva, tak i jejich rodinným příslušníkům fyzickými útoky.“

Dovolatelka považuje za podstatný závěr o existenci úpadku dlužníka. Z přihlášek pohledávek lze dovodit, že tento stav trval minimálně jeden rok před podáním insolvenčního návrhu. Bylo tedy prokázáno „naplnění“ § 235 odst. 1 insolvenčního zákona a soud správně aplikoval § 241 odst. 1 insolvenčního zákona. Dohodou z 23. ledna 2009 nedošlo k žádnému narovnání; dohoda pouze „konstatuje“ výši pohledávek obou účastníků a uvádí v budoucím čase, že strany provedou vzájemný zápočet pohledávek a závazků, po kterém je dlužník povinen uhradit částku 2 227 129,50 Kč na označený účet. V takovém případě nebudou dány nároky na další finanční plnění. Dovolatelka se domnívá, že mimo částky 680 000 Kč došlo k úhradě dříve, než se dluhy staly splatnými a že na základě dohody z 23. ledna 2009 došlo ke změně závazku (jeho části) v neprospěch dlužníka. Je tedy nutno zabývat se otázkou, zda nedošlo k právnímu úkonu vymezenému v § 241 odst. 3 insolvenčního zákona.

Dovolatelka má za to, že upřednostňování věřitelů nelze hodnotit jako dodržování podmínek obvyklého obchodního styku, tím spíše, že šlo o plnění věřiteli v době úpadku. Výpovědi jednatele žalovaného bylo prokázáno, že věděl o dalších závazcích dlužníka. Žalovaný tedy měl informace o úpadku dlužníka, případně mu nic nebránilo ověřit si tuto skutečnost u dalších smluvních partnerů dlužníka. Na vědomí žalovaného o existenci úpadku dlužníka nemohlo nic změnit nepravdivé ujištění členů statutárního orgánu či zaměstnanců, že finanční problémy vyřeší, když je nutno vycházet z objektivních skutečností - zda je stav úpadku a je znám třetí osobě. Závěrem dovolatelka shrnuje, že sporné právní úkony dlužníka nebyly učiněny za podmínek obvyklých v obchodním styku a žalovaný o úpadku dlužníka věděl, respektive při náležité pečlivosti vědět mohl.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (ve znění účinném od 1. ledna 2014 do 29. září 2017) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Srov. k tomu dále (ve vazbě na skutečnost, že incidenční spor byl zahájen před 1. lednem 2014) i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek [usnesení je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu].

Dovolání nesměřuje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., takže zbývá určit, zda je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř., vymezených v § 238 o. s. ř.

K argumentaci, jejímž prostřednictvím dovolatelka vymezuje přípustnost dovolání, uvádí Nejvyšší soud následující:

a/ K neplatnosti právních úkonů pro nedostatek svobody a vážnosti projevu vůle

Na řešení otázky položené dovolatelkou (na téma intenzity vymáhání pohledávky) rozhodnutí odvolacího soudu nespočívá. Odvolací soud totiž uzavřel, že v řízení nebyla prokázána neplatnost sporných právních úkonů „z žalobkyní tvrzeného nedostatku svobody vůle, když statutární orgány měly jednat v důsledku bezprávné výhrůžky žalovaného“. Jak Nejvyšší soud zdůraznil již v usnesení ze dne 18. července 2013, sen. zn. 29 NSČR 53/2013, dovolání není přípustné podle § 237 o. s. ř., jestliže dovolatel jako důvod jeho přípustnosti předestírá dovolacímu soudu k řešení otázku hmotného nebo procesního práva, na níž rozhodnutí odvolacího soudu nezávisí (srov. shodně např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2013, sp. zn. 29 Cdo 2376/2013).

Dovolatelka navíc námitkami, podle nichž bylo vyhrožováno členům představenstva dlužníka i jejich rodinným příslušníkům fyzickými útoky, jednak (nepřípustně) zpochybňuje skutkové závěry, na jejichž základě odvolací soud vybudoval své (následné) právní posouzení věci (a uplatňuje tak dovolací důvod podle § 241a odst. 3 o. s. ř. ve znění účinném do 31. prosince 2012, který od 1. ledna 2013 k dispozici nemá), jednak nesouhlasí s hodnocením důkazů odvolacím soudem; to však - se zřetelem na zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v § 132 o. s. ř. - nelze úspěšně napadnout žádným dovolacím důvodem. K tomu srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2011, sen. zn. 29 NSČR 29/2009, uveřejněného pod číslem 108/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (včetně tam zmíněného odkazu na nález Ústavního soudu ze dne 6. ledna 1997, sp. zn. IV. ÚS 191/96, uveřejněný pod číslem 1/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu).

Uvedená otázka není způsobilá založit přípustnost dovolání.

Dovolání je přesto přípustné pro řešení dalších dovoláním otevřených otázek týkajících se posouzení dohody uzavřené mezi dlužníkem a žalovaným dne 23. ledna 2009 a výkladu pojmu právního úkonu učiněného za podmínek obvyklých v obchodním styku, dílem vyřešených v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu a dílem dovolacím soudem dosud neřešených.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

b/ K dohodě ze dne 23. ledna 2009

Z ustálené judikatury Nejvyššího soudu plyne, že vůle účastníka vtělená do právního úkonu je projevena určitě a srozumitelně, jestliže je výkladem objektivně pochopitelná, tj. může-li typický účastník v postavení jejího adresáta tuto vůli bez rozumných pochybností o jejím obsahu adekvátně vnímat (srov. zejména rozsudek ze dne 18. dubna 1996, sp. zn. 3 Cdo 1032/96, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročník 1998, pod číslem 1 přílohy, rozsudek ze dne 31. července 1996, sp. zn. 3 Cdo 1044/96, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročník 1998, pod číslem 2, nebo např. rozsudek ze dne 30. března 2000, sp. zn. 20 Cdo 2018/98, uveřejněný pod č. 35/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Odvolací soud posoudil dohodu ze dne 23. ledna 2009, označenou jako dohoda o narovnání, jako kumulativní novaci podle § 516 obč. zák.

Občanský zákoník umožňuje účastníkům závazkového vztahu, aby (v rámci smluvní volnosti) změnili jeho obsah, tj. vzájemná práva a povinnosti z něho vyplývající - § 516 obč. zák. (tzv. kumulativní novace), případně aby stávající závazkový vztah dohodou zrušili a současně jej nahradili novým - §

570 obč. zák. (tzv. privativní novace). Pro rozlišení, zda jde o kumulativní či privativní novaci, je rozhodná vůle jeho účastníků. Při zjišťování jejího obsahu se uplatní výkladové pravidlo vyjádřené v § 35 odst. 2 obč. zák. (srov. např. rozsudek velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 20. listopadu 2003, sp. zn. 31 Cdo 528/2001).

Dovolatelce lze přisvědčit, že dohodou ze dne 23. ledna 2009 nedošlo ke změně dohody termínu splatnosti sjednaného původně v dohodách o uznání dluhu uzavřených v roce 2008. Dohoda ze dne 23. ledna 2009 neobsahuje konkrétní termín splatnosti. Smluvní strany se v ní pouze dohodly, že provedou vzájemný zápočet svých pohledávek a závazků, po němž dlužník uhradí žalovanému částku 2 227 129,50 Kč. Provedl-li dlužník jednostranný zápočet svých pohledávek za žalovaným v částce 120 604,90 Kč proti pohledávce žalovaného za dlužníkem v částce 390 500 Kč, učinil tak již (21. ledna 2009) v době před uzavřením dohody. Ve vazbě na závěr odvolacího soudu, že žalovaný při jednání dne 23. ledna 2009 požadoval po dlužníku okamžitou úhradu jeho závazků, je třeba uvést, že obsah právního úkonu lze vykládat podle vůle toho, kdo ho učinil, jen za předpokladu, že tvrzená vůle není v rozporu s jazykovým projevem učiněným v písemné formě. Výkladem nelze již učiněný projev vůle doplňovat, měnit či dokonce nahrazovat (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2002, sp. zn. 25 Cdo 1116/2001). Je-li obsah právního úkonu zaznamenán písemně, určitost projevu vůle je dána obsahem listiny, na níž je zaznamenán; nestačí, že účastníkům smlouvy je jasné, co je předmětem smlouvy, není-li to poznatelné z textu listiny.

Potud je tedy napadené rozhodnutí v rozporu s výše uvedenými závěry Nejvyššího soudu.

c/ K pojmu právního úkonu učiněného za podmínek obvyklých v obchodním styku

V otázce výkladu § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona jde o otázky dovolacím soudem beze zbytku nezodpovězené.

Podle ustanovení § 235 odst. 1 insolvenčního zákona neúčinnými jsou právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Za právní úkon se považuje též dlužníkovu opomenutí.

Podle ustanovení § 241 insolvenčního zákona zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu (odstavec 1). Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že zvýhodňující právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku (odstavec 2). Zvýhodňujícími právními úkony jsou zejména úkony, kterými dlužník a/ splnil dluh dříve, než se stal splatným, b/ dohodl změnu nebo nahrazení závazku ve svůj neprospěch, c/ prominul svému dlužníku splnění dluhu nebo jinak dohodl anebo umožnil zánik či nesplnění svého práva, d/ poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné (odstavec 3). Zvýhodňujícímu právnímu úkonu lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby (odstavec 4). Zvýhodňujícím právním úkonem není a/ zřízení zajištění závazku dlužníka, obdržel-li za ně dlužník současně přiměřenou protihodnotu, b/ právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovu blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka, c/ právní úkon, který dlužník učinil za trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení za podmínek stanovených

tímto zákonem (odstavec 5).

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona již v době učinění sporných právních úkonů.

Nejvyšší soud shrnul závěry přijaté při výkladu § 241 insolvenčního zákona v rozsudku ze dne 20. prosince 2018, sen. zn. 29 ICdo 90/2016, takto:

1/ Podle § 235 a násl. insolvenčního zákona lze odporovat jen „právním úkonům“ dlužníka (včetně opomenutí). Projev vůle, jímž dlužník plní dluh (peněžitý závazek) svému věřiteli, je právním úkonem ve smyslu § 34 obč. zák., jelikož jde o projev vůle směřující k zániku povinnosti splnit dluh (závazek). Srov. rozsudek ze dne 27. února 2014, sp. zn. 29 Cdo 677/2011, uveřejněný pod číslem 60/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

2/ Ustanovení § 241 odst. 3 insolvenčního zákona představuje pouze demonstrativní výčet úkonů, které mohou být považovány za neúčinné zvýhodňující právní úkony. Neúčinným právním úkonem tak může být také plnění na již splatný dluh. Prospěch, který se věřiteli dostane v důsledku takového zvýhodňujícího právního úkonu dlužníka, totiž nespočívá v tom, že věřitel dostane od dlužníka více, než by mu náleželo (nebýt úpadkové situace dlužníka), ale že je poskytnutým plněním zvýhodněn proti jiným věřitelům (kteří by měli v konkursu pro účely poměrného uspokojení z nedostatečného majetku dlužníka stejné postavení jako věřitel, jehož pohledávku se dlužník rozhodl takto uspokojit) [srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2016, sen. zn. 29 ICdo 5/2016]. Právě selektivnímu uspokojování jednoho věřitele v neprospěch ostatních věřitelů má institut neúčinnosti zvýhodňujících právních úkonů zabránit. Zásada *par conditio creditorum* (*pari passu*) neboli poměrného uspokojování nároků věřitelů (nezajištěných věřitelů) je jednou z hlavních zásad insolvenčního řízení, jež je modifikována zvláštními nároky některých věřitelů (srov. zejména § 296 a § 298 insolvenčního zákona). Podstatou neúčinnosti právních úkonů podle insolvenčního zákona je především zajištění ochrany věřitelů před právními úkony dlužníka, které v konečném důsledku krátí věřitele. Je rozhodující, zda dlužník dluh uhradil způsobem (v rozsahu), v jehož důsledku se věřiteli dostalo na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu (dle § 241 odst. 1 insolvenčního zákona), čímž věřitele zvýhodnil oproti jiným věřitelům. Dále je podstatné, zda je splněna podmínka stanovená v odstavci druhém (že jde o úkon učiněný v době, kdy byl dlužník v úpadku, nebo o úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku) a současně není dána skutková podstata v odstavci pátém označeného ustanovení. Nositelem důkazního břemene ve vztahu k výjimkám v odstavci pátém je osoba, v jejíž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn (žalovaný). Srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2016, sp. zn. 29 Cdo 3815/2014, ze dne 31. října 2016, sen. zn. 29 ICdo 72/2014, či ze dne 28. února 2018, sen. zn. 29 ICdo 37/2015.

3/ V situaci, kdy je dlužník v úpadku, není namístě, aby jakkoli uspokojoval pohledávky věřitelů (predikoval, jakou část dluhu může uhradit tomu kterému věřiteli ze skupiny věřitelů stejného postavení), ale aby řešil uspokojení pohledávek věřitelů prostřednictvím insolvenčního řízení. V takovém případě by věřitel byl uspokojen podle pravidel uspokojení stavených v insolvenčním zákoně pro ten který zvolený způsob řešení úpadku. Srov. znovu rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 3815/2014.

4/ K naplnění skutkové podstaty § 241 insolvenčního zákona se nevyžaduje dlužníkuv úmysl zvýhodnit věřitele, ale pouze zjištění, že dlužník byl v době uskutečnění zpochybněného právního úkonu v úpadku (nebo že tento právní úkon vedl k dlužníkovu úpadku). Obecně platí závěr, že podmínky odporovatelnosti se posuzují ke dni vzniku právního úkonu [v poměrech § 241 insolvenčního zákona se takto zkoumá, zda v době vzniku zvýhodňujícího právního úkonu byl dlužník v úpadku, nebo zda takový právní úkon k jeho úpadku vedl (§ 241 odst. 2 insolvenčního zákona)]. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 72/2014.

5/ Pro posouzení, zda je právní úkon neúčinným zvýhodňujícím právním úkonem ve smyslu § 241 insolvenčního zákona, je nutné splnění následujících předpokladů:

a/ V důsledku uvedeného právního úkonu se žalovanému dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího

uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.

b/ Dotčený právní úkon dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo tento právní úkon vedl k dlužníkovu úpadku a byl učiněn ve prospěch žalovaného (tj. osoby, která není osobou blízkou dlužníkovi, ani osobou, která s dlužníkem tvoří koncern) v době jednoho roku před zahájením insolvenčního řízení.

c/ Na právní úkon nedopadá žádná z výjimek zakotvených v § 241 odst. 5 insolvenčního zákona.

V rozsudku ze dne 29. srpna 2017, sen. zn. 29 ICdo 82/2015, Nejvyšší soud dále formuloval a odůvodnil závěr, že má-li určitá osoba dostát požadavku náležité pečlivosti ve smyslu § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona, je povinna vyvinout ke zjištění rozhodných skutečností takové úsilí, které by v obdobné situaci vyvinula jiná rozumně pečlivá osoba. Je-li však nadána odbornými znalostmi, schopnostmi či dovednostmi, lze z požadavku náležité péče dovodit, že je povinností takové osoby své znalosti, schopnosti či dovednosti (v rámci svých možností) využít.

V takto ustaveném právním a judikatorním rámci se odvolací soud (i insolvenční soud) v poměrech dané věci, kdy v důsledku úhrady dluhu dlužníka vůči žalovanému v celé výši byl žalovaný zvýhodněn oproti jiným věřitelům a sporné právní úkony byly učiněny v době úpadku dlužníka (což žalovaný ani nezpochybňoval), správně zabýval otázkou, zda na daný případ nedopadá výjimka zakotvená v § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona.

Posuzování toho, zda určitý právní úkon byl učiněn za podmínek obvyklých v obchodním styku, je odvislé od posouzení okolností konkrétní věci, a proto nelze učinit obecný závěr, podle něhož by určitý právní úkon byl vždy učiněn za podmínek obvyklých v obchodním styku. K obdobnému pojmu běžný obchodní styk Nejvyšší soud např. v rozsudku ze dne 9. prosince 2009, sp. zn. 23 Cdo 3867/2007, uvedl, že závěr, zda nabytí majetku či jeho zcizení nevybočuje z rámce běžného obchodního styku, bude záležet na posouzení konkrétních okolností toho kterého případu, zpravidla však půjde především o porovnání předmětu zkoumané dispozice (jeho povahy) s předmětem podnikání společnosti.

V obecné rovině nelze ničeho vytknout úvaze odvolacího soudu v tom smyslu, že pokud dlužník jako právnická osoba podnikající ve stavebnictví hradí své závazky z právních vztahů založených v rámci předmětu činnosti jen některým věřitelům proto, že jde o významné subdodavatele velkých staveb, jejichž dokončením má dlužník získat od investorů značné finanční prostředky (v řádu desítek milionů korun českých) a současně tito věřitelé podmiňují další pokračování prací na nedokončených stavbách právě úhradou svých pohledávek, lze uvažovat o sporných právních úkonech jako o úkonech učiněných za podmínek obvyklých v obchodním styku ve smyslu § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona.

V daném případě však odvolací soud nehodnotil rozhodné okolnosti z pohledu časových souvislostí. Zejména nepřihlédl k tomu, že jednostranný zápočet dlužníka je datován 21. ledna 2009, dohoda o narovnání byla uzavřena dne 23. ledna 2009, převážnou část v žalobě označených faktur dlužník uhradil ve dnech 23. ledna 2009 a 26. ledna 2009 a současně dne 26. ledna 2009 dlužník vypracoval insolvenční návrh, který podal u insolvenčního soudu 27. ledna 2009. Odvolací soud se nezabýval ani tím, zda dlužník po učinění žalobou napadených právních úkonů pokračoval v podnikatelské činnosti a provozoval podnik. Tato kritéria jsou taktéž rozhodná pro úvahy, zda dotčené úkony vůbec mohly být učiněny za podmínek obvyklých v obchodním styku.

Jinak řečeno, odvolací soud nezkoumal, zda dlužník učinil zpochybněné právní úkony právě (a jen) proto, aby mohl dokončit důležité zakázky, čímž by získal od (jiných) smluvních partnerů finanční prostředky (plnění) využitelné k úhradě svých závazků či k dalšímu pokračování v podnikatelské činnosti.

Dospěl-li tedy odvolací soud k závěru, že výjimka obsažená v § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona dopadá na poměry projednávané věci, je jeho závěr přinejmenším předčasný, a proto také nesprávný.

Řízení před soudy nižších stupňů je navíc zatíženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a ke které Nejvyšší soud přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.); není totiž zřejmé, ke kterým skutkovým tvrzením se váže primární petit a ke kterým skutkovým tvrzením se vztahuje eventuální petit. Žalobou ze dne 12. ledna 2010 se žalobkyně domáhala po žalovaném zaplacení peněžité částky a vyličené skutkové okolnosti směřovaly k závěru o neúčinnosti právních úkonů. Insolvenční soud u jednání dne 11. května 2010 připustil změnu žaloby spočívající v doplnění eventuálního petitu na určení neúčinnosti vyjmenovaných právních úkonů. Doplnění žaloby č. 2 (podání ze dne 16. února 2010, na čl. 36) přitom obsahuje pouze návrh rozsudečného výroku. V doplnění žaloby č. 3 (podání ze dne 14. srpna 2013, na čl. 551) žalobkyně doplnila skutková tvrzení jak k neplatnosti předmětných právních úkonů z důvodu nedostatku vady vůle a rozporu s obchodními zvyklostmi a dobrými mravy, tak i k neúčinnosti právních úkonů. Jestliže insolvenční soud po tomto doplnění žaloby nerozhodl o změně žaloby spočívající ve změněném skutkového stavu, zůstala nezodpovězena otázka, zda se primární petit váže k tvrzením o neplatnosti právních úkonů a současně k tvrzením o neúčinnosti právních úkonů (jak tomu bylo v žalobě).

Ze všech výše uvedených důvodů Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), rozhodnutí odvolacího soudu zrušil včetně závislých nákladových výroků. Jelikož důvody, pro které neobstálo rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozhodnutí insolvenčního soudu, Nejvyšší soud zrušil i je a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1a 2 o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Pozůstalost](#)
- [Nezbytná cesta](#)
- [Nepominutelný dědic](#)
- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)